

ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΑΪΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΑΪΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΟΥ ΣΥΡΡΑΚΟΥ

I. Σύντομη παρουσίαση του στοιχείου Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΑΠΚ)

Όνομα: Το παραδοσιακό πανηγύρι του Συρράκου

Ταυτότητα : Το παραδοσιακό πανηγύρι του Συρράκου είναι μια κοινωνική – τελετουργική πρακτική και ένα μουσικοχορευτικό δρώμενο που αναγνωρίζεται από όλους εμάς τους Συρρακιώτες ως σημαντικό στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Αποτελεί μια ζωντανή και σύγχρονη παράδοση που συνδέει το παρόν με το παρελθόν και το μέλλον. Η γνώση του μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά, ενώ ενδυναμώνει την αίσθηση της κοινής ταυτότητας και της συνέχειας. Συνδέεται διαχρονικά με το τοπίο, τη φύση και την ιστορία μας και αποτελεί μοναδική ευκαιρία ανανέωσης των δεσμών του «ομού ανήκειν» όλων των διασκορπισμένων σήμερα Συρρακιωτών.

Πεδίο ΑΠΚ :

- προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις
- επιτελεστικές τέχνες

X κοινωνικές πρακτικές – τελετουργίες – εορταστικές εκδηλώσεις

- γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν
- τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία

X άλλο, παραδοσιακός χορός- χορευτικό δρώμενο

Τόπος:

Το πανηγύρι γίνεται στο Συρράκο, ένα βλαχόφωνο χωριό της περιοχής των Τζουμέρκων της Ηπείρου, που είναι κτισμένο στους πρόποδες του όρους Λάκμος (Περιστέρι) σε υψόμετρο 1.200 μ. και απέχει 53 χιλ. από τα Ιωάννινα. Οι κάτοικοι παλαιότερα ήταν δίγλωσσοι, μιλούσαν τη βλάχικη[1] και την ελληνική γλώσσα, την οποία χρησιμοποιούσαν για την προφορική και γραπτή επικοινωνία με την κεντρική εξουσία και τις επαγγελματικές συναλλαγές και δραστηριότητες, όπως προκύπτει και από τα πολυάριθμα αρχεία που υπάρχουν στο αρχείο της κοινότητας του Συρράκου (Νταλαούτης, 2009).

Ο χώρος που διεξάγεται το πανηγύρι είναι το χοροστάσι στην κεντρική πλατεία του Συρράκου, που αποτελεί τον πυρήνα της κοινωνικής, θρησκευτικής, πολιτιστικής και οικονομικής ζωής της κοινότητας. Πρόκειται για ένα σύμπλεγμα κτισμάτων με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον και εναρμονισμένο με το φυσικό περιβάλλον, καθώς έχουν

αξιοποιηθεί περίτεχνα η απότομη πλαγιά στην οποία είναι χτισμένο το χωριό και το ανισόπεδο του εδάφους, δημιουργώντας τρία διαφορετικά επίπεδα, με το χοροστάσι να απλώνεται στο τρίτο και χαμηλότερο επίπεδο.

Λέξεις-κλειδιά: Συρράκο, πανηγύρι, ελληνικός παραδοσιακός χορός, μουσικοχορευτικό δρώμενο

II. Ταυτότητα του φορέα του στοιχείου ΑΠΚ

Φορέας του στοιχείου ΑΠΚ είναι όλοι όσοι έμαθαν, με τρόπο εμπειρικό και βιωματικό, να συμμετέχουν και να ακολουθούν την τελετουργική πρακτική του πανηγυριού. Να χορεύουν τους συρρακιώτικους χορούς, κρατώντας τη σειρά στον χορό, το χορευτικό σχήμα του διπλού ή τριπλού κύκλου, και παραγγέλλοντας τα «δικά» μας τραγούδια. Μετά τη δημιουργία των Συνδέσμων Συρρακιωτών, η εκμάθηση των χορών και του εθιμικού κώδικα του πανηγυριού γίνεται σε μεγάλο βαθμό, ιδιαίτερα για τις νεότερες γενιές, στο πλαίσιο των χορευτικών τμημάτων των Συνδέσμων.

Οι θεσμοί που ασχολούνται με την προβολή και τη διάδοση του εν λόγω στοιχείου ΑΠΚ, έχοντας συστήσει και πενταμελή επιτροπή στην οποία εκπροσωπούνται όλοι οι φορείς, είναι οι ακόλουθοι:

- **ΟΤΑ Κοινότητα Συρράκου, Δήμος Βόρειων Τζουμέρκων**

Έδρα: Συρράκο, Κοινότητα του Δήμου Βόρειων Τζουμέρκων

Έδρα του Δήμου: Πράμαντα Ιωαννίνων, Τ.Κ. 44001, τηλ.: 2659036020, φαξ: 2659061421,

e-mail: info@vorieiatzoumerka.gr

Εκπρόσωπος Δήμου: Χρήστος Σκαμνέλος, Δημοτικός Σύμβουλος Δήμου Βόρειων Τζουμέρκων, Δημοτική Ενότητα Συρράκου, τηλ.: 6974838490 2683029031.

Εκπρόσωπος Κοινότητας Συρράκου: Νίκος Γκίζας, Τοπικός Πρόεδρος Συρράκου

Διεύθυνση: Συρράκο Ιωαννίνων, Τηλ.: 6942925031, e-mail: nikosgkizas@gmail.com

- **Σύνδεσμος Συρρακιωτών Αθήνας, Δ/νση: Ελπίδος 14, Πλατεία Βικτωρίας**

Εκπρόσωποι:

Ελευθερία Γκαρτζονίκα-Κώτσικα

Διεύθυνση: Σώσου 29, Βύρωνας Τ.Κ. 16233, τηλ.: 210-7600421,

e-mail: egartzonika@gmail.com

Ηλίας Δήμας

Διεύθυνση: Καππαδοκίας 18, Ν. Σμύρνη Τ.Κ. 17124,

Τηλ.: 210-9339943

- **Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων**

Δ/νση: Νικοπόλεως 16β, Ιωάννινα

Εκπρόσωπος: Ιπποκράτης Αλέξης

Διεύθυνση: Μ. Τριανταφυλλίδη 41, Ιωάννινα Τ.Κ. 4521, τηλ.: 6977921426,

e-mail: ipokratis@sch.gr

- **Σύνδεσμος Συρρακιωτών Πρέβεζας**

Δ/νση: Λεωφόρος Ειρήνης 165, Πρέβεζα

Εκπρόσωπος: Σάνης Κώστας

Διεύθυνση: Λεωφόρος Ειρήνης 165, Πρέβεζα, τηλ.: 6974961297,

e-mail: syrarakopreveza@yahoo.gr

- **Σύνδεσμος Συρρακιωτών Φιλιππιάδας & Κάμπου**

E-mail: sirrakiotefilippiadas@gmail.com

Εκπρόσωπος: Χρήστος Σκαμνέλος

τηλ.: 6974838490, 2683029031

Ειδικές πληροφορίες για το στοιχείο:

Δρ. Ελευθερία Γκαρτζονίκα – Κώτσικα:

Πρόεδρος Συνδέσμου Συρρακιωτών Αθήνας, Σχολική Σύμβουλος Φυσικής Αγωγής Αττικής

Διεύθυνση: Σώσου 29, Βύρωνας Τ.Κ. 16233,

τηλ.: 210-7600421, e-mail: egartzonika@gmail.com

III. Περιγραφή του στοιχείου ΑΠΚ

1. Περιγραφή

Το πανηγύρι του Συρράκου συνιστά ένα σύνολο συμβολικών πράξεων με καθιερωμένο τυπικό, ενταγμένο στον κύκλο του χρόνου που ενισχύει τη συλλογική έκφραση της κοινότητας των Συρρακιωτών. Είναι ταυτισμένο με τον δημόσιο χορό που οργανώνεται σε δύο ή και περισσότερους ομόκεντρους ανοικτούς κύκλους. Στους εσωτερικούς κύκλους χορεύουν οι γυναίκες και στους εξωτερικούς οι άνδρες. Στην πρώτη θέση χορεύουν όλοι με τη σειρά που έχουν πιαστεί στον κύκλο, ο καθένας με τον χορό-τραγούδι της επιλογής του, που προέρχεται από αυτό που αναγνωρίζεται ως «συρρακιώτικο» ρεπερτόριο.

2. Αναλυτική περιγραφή

Το πανηγύρι πραγματοποιείται στο Συρράκο, που μέχρι πρόσφατα ήταν αυτόνομη κοινότητα, ενώ σήμερα ανήκει στον Δήμο Βόρειων Τζουμέρκων του νομού Ιωαννίνων. Το 1975 με απόφαση του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., ανακηρύσσεται «Παραδοσιακός οικισμός, ο οποίος λόγω του αρχιτεκτονικού, χωροταξικού φυσικού κάλλους και του ιστορικού παρελθόντος χρήζει ειδικής κρατικής προστασίας» (ΦΕΚ Α, 31/3824/182/22.07.75, Υπ. Απόφαση). Στο παρελθόν γνώρισε μεγάλη οικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη, λόγω αξιοποίησης των προϊόντων της κτηνοτροφίας και της βιοτεχνίας αλλά και της ανάπτυξης του εμπορίου, φτάνοντας στη μεγαλύτερη ακμή του στα τέλη του 18ου αιώνα.[2] Οι διαφορετικές επαγγελματικές δραστηριότητες των κατοίκων συνέβαλαν στη δημιουργία δύο διακριτών κοινωνικών ομάδων, των Ραφτάδων, που ήταν η άρχουσα τάξη του χωριού και ασχολούνταν κατά κύριο λόγο με το εμπόριο, και των Κτηνοτρόφων. Η δημιουργία εμπορικών ανταλλαγών με διάφορα κέντρα του εξωτερικού, και κυρίως της Ιταλίας (Βενετία, Μάλτα, Παλέρμο, Λιβόρνο κ.ά. [Αυδίκος, 2003]), οδήγησαν στην οικονομική ανάπτυξη και την ανάδειξη της ευεργεσίας, στοιχεία που αποτυπώθηκαν και στην οργάνωση του χώρου με τις περίτεχνες πέτρινες κατασκευές και τη φροντίδα για την κάλυψη των κοινοτικών αναγκών (υδραγωγείο, εκκλησίες, σχολείο, πλατεία, βρύσες, αρχοντικά), όπου παρατηρείται τέλειο συνταίριασμα του κτιστού και φυσικού περιβάλλοντος.

Το Συρράκο είναι πατρίδα των γνωστών ποιητών Κώστα Κρυστάλλη και Γεωργίου Ζαλοκώστα, καθώς και του πρώτου κοινοβουλευτικού πρωθυπουργού της Ελλάδας Ιωάννη Κωλέττη.

Το 1821 το Συρράκο συμμετείχε μαζί με τους γειτονικούς Καλαρρύτες στην επανάσταση κατά των Τούρκων, με αποτέλεσμα να καεί σχεδόν ολοσχερώς. Οι κάτοικοί του διασκορπίστηκαν, πολλοί όμως επέστρεψαν αργότερα και έκτισαν εκ νέου τα σπίτια και τις εκκλησίες (Καρατζένης, 1988). Μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου το 1913, για το Συρράκο ξεκινάει μια περίοδος οικονομικής υποβάθμισης και σταδιακά εγκαταλείπεται από τους μόνιμους κατοίκους.[3] Οι Συρρακιώτες εγκαθίσταται σταδιακά στα αστικά κέντρα της Αθήνας, των Ιωαννίνων, της Άρτας και κυρίως της Πρέβεζας, που ήταν ανέκαθεν οι τόποι που ξεχείμαζαν οι κτηνοτρόφοι και δραστηριοποιούνταν εμπορικά, ενώ αρκετοί συνεχίζουν να ανεβαίνουν με τα κοπάδια στο Συρράκο τους καλοκαιρινούς μήνες έως σχεδόν τη δεκαετία του 1970.[4] Στους νέους τόπους εγκατάστασης οι Συρρακιώτες ιδρύουν συλλόγους που τους ονομάζουν Συνδέσμους. Τέτοιοι σύλλογοι λειτουργούν μέχρι σήμερα στην Αθήνα, στα Ιωάννινα, στην Πρέβεζα, στη Φιλιππιάδα και στην Πάτρα, εκδίδουν την εφημερίδα Αντίλαλοι του Συρράκου, ενώ με τις ποικίλες δραστηριότητες που αναπτύσσουν το πολιτισμικό κεφάλαιο της κοινότητας μεταφέρεται στις νέες γενιές.

Από τη δεκαετία του 1990 μια νέα δημιουργική περίοδος ξεκίνησε για το Συρράκο, στηριγμένη στην ανάδειξη της μοναδικής αρχιτεκτονικής του χωριού και στην ομορφιά του φυσικού περιβάλλοντος. Καθοριστική επίδραση στη νέα πορεία του είχε η ανακήρυξη του από το 1975 ως διατηρητέου οικισμού. Αποτέλεσε τον κανόνα, για την αντίσταση όποιων επιχειρούσαν να παρακάμψουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα, δημιουργώντας σταδιακά μια συλλογική αντίληψη για την προστασία της αρχιτεκτονικής και περιβαλλοντικής κληρονομιάς του χωριού. Τα τελευταία χρόνια οι Συρρακιώτες έχουν κτίσει πολλά καινούργια σπίτια, σύμφωνα με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, μετατρέποντας σε ένα συμβολικό κεφάλαιο την οικονομική ευμάρεια που έχουν αποκτήσει στους τόπους εγκατάστασης και δείχνοντας την αγάπη τους στον τόπο καταγωγής τους. Το χωριό σήμερα διαθέτει ξενώνες και ταβέρνες και δέχεται επισκέπτες όλη τη διάρκεια του έτους, όχι μόνο Συρρακιώτες από τα αστικά κέντρα της Ηπείρου αλλά και τουρίστες από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Στο πλαίσιο του φολκλορισμού και της «επιστροφής στις ρίζες» (Νιτσιάκος, 2004: 40), της νοσταλγίας για το παρελθόν, για το τοπικό και «αυθεντικό», το Συρράκο έγινε τόπος προορισμού των αστών και των απανταχού Συρρακιωτών[5].

3. Τόπος και μέσα επιτέλεσης ή άσκησης του στοιχείου ΑΠΚ

Ο χώρος που διεξάγεται το πανηγύρι είναι το χοροστάσι στην κεντρική πλατεία του Συρράκου με τους δύο, μέχρι πρόσφατα, υπεραιωνόβιους πλατάνους[6]. Στο επάνω διάζωμα βρίσκεται η εκκλησία του πολιούχου του χωριού Αγ. Νικολάου με το ψηλό καμπαναριό, δίπλα το χαγιάτι και πιο πέρα η «Γκούρα» με τις κεντρικές βρύσες, που είναι και το παλαιότερο κτίσμα του οικισμού. Από κάτω, ένα δεύτερο διάζωμα αυξάνει τον ζωτικό χώρο της πλατείας και επιτρέπει την ανεμπόδιστη παρακολούθηση των εκδηλώσεων στο χοροστάσι. Η σημερινή όψη της πλατείας οριστικοποιήθηκε μετά τις δύο οικιστικές παρεμβάσεις της κοινότητας. Το 1937 κατεδαφίστηκε το κτίριο του δημοτικού σχολείου που βρισκόταν στη βόρεια πλευρά και το 1998 επεκτάθηκε η πλατεία σε χώρο οικήματος του Συρρακιώτη ευεργέτη Λεωνίδα Πάλλιου (Νταλαούτης, 2005). Στην πλατεία οδηγεί το πλακόστρωτο μονοπάτι με τα δύο λιθόκτιστα γεφύρια, που μέχρι πριν από λίγα χρόνια αποτελούσε τη μοναδική είσοδο για το κέντρο του χωριού, ενώ από την πλατεία ξεκινούν επίσης όλα τα καλντερίμια που διασχίζουν τον οικισμό.

Πριν δημιουργηθεί το συνεδριακό κέντρο «Κ. Κρυστάλλης» το χοροστάσι ήταν ο χώρος όλων των δημόσιων εορταστικών εκδηλώσεων της κοινότητας. Ειδικά στο πανηγύρι, οι θεατές,

παλαιότερα, απλώνονταν στα τρία διαζώματα και διακρίνονταν για τη σοβαρότητα με την οποία παρακολουθούσαν τον χορό. Όπως γλαφυρά περιγράφει ο Αυδίκος «οι άντρες καθισμένοι στο πεζούλι, του Άη Νικόλα, οι γυναίκες κάτω στο διάζωμα, εκεί που το κελάρυσμα του αυλακίου της Γκούρας, συνόδευε τα βιολιά. Και φυσικά όλοι τους είχαν να δουν κάτι ξεχωριστό. Να καμαρώνουν γιους και θυγατέρες, γαμπρούς και νύφες και πάνω απ' όλα να επισημάνουν διακριτικά τους στόχους των προξενιών» (Αυδίκος, 2005: 89). Σήμερα, το πανηγύρι γίνεται στον ίδιο χώρο, στο χοροστάσι, με τη διαφορά ότι στο κάτω διάζωμα και σε ένα μέρος της πλατείας τοποθετούνται τραπέζια από τις όμορες ταβέρνες, που σερβίρουν ποτά και φαγητά.

Ο τόπος του πανηγυριού, το χοροστάσι, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την ιστορική διαδρομή του Συρράκου και παίζει σημαντικό ρόλο στον πολιτισμικό αυτοπροσδιορισμό των Συρρακιωτών. Είναι ο χώρος που φέρει αποτυπωμένη τη διαχρονική σφραγίδα του πολιτισμού της κοινότητας, ο χώρος που έχει μετατραπεί σε τόπο σχεδόν «ιερό» για τους απανταχού διασκορπισμένους σήμερα Συρρακιώτες.

Πανηγύρια στο Συρράκο πραγματοποιούνταν σε όλες τις τοπικές θρησκευτικές γιορτές του καλοκαιριού, όπως των Αγ. Αποστόλων, του Προφήτη Ηλία, της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου[7]. Παλαιότερα, αποτελούσαν ευκαιρία για συνάθροιση όλων των Συρρακιωτών μετά τον δύσκολο χειμώνα στα χειμαδιά ή στην ξενιτιά, για γαμήλιες ανταλλαγές, για σύσφιξη των συγγενικών δεσμών, για διασκέδαση, κ.ά. Όλα πραγματοποιούνταν σύμφωνα με την ίδια τελετουργική πρακτική, το σημαντικότερο όλων όμως ήταν και είναι αυτό που γίνεται της Παναγίας τον Δεκαπενταύγουστο.

Τα πανηγύρια στο Συρράκο ακολουθούν το ίδιο τυπικό. Το πρώι γίνεται η λειτουργία στην εκκλησία του αγίου που γιορτάζει, ενώ παλαιότερα ακολουθούσαν οι επισκέψεις στα σπίτια των αντρών που είχαν την ονομαστική τους γιορτή για ανταλλαγή ευχών και το οικογενειακό γεύμα. Η έναρξη του πανηγυριού γινόταν αμέσως μετά και ο κόσμος συγκεντρωνόταν στην κεντρική πλατεία, στο χοροστάσι, για να συμμετάσχει στον δημόσιο χορό ή να παρακολουθήσει από τα διαζώματα και τον περιβάλλοντα χώρο. Σήμερα, η έναρξη γίνεται το βράδυ με το άκουσμα των καθιστικών τραγουδιών από τους οργανοπαίκτες, που με τη βοήθεια των μικροφωνικών μηχανημάτων ακούγονται σε όλο το χωριό. Στο κάτω διάζωμα και σε ένα μέρος της πλατείας τοποθετούνται τραπέζια από τις όμορες ταβέρνες που σερβίρουν ποτά και φαγητά και το επάνω διάζωμα, μπροστά στην εκκλησία του Αγ. Νικολάου, παραμένει ελεύθερο για τους θεατές.

Στο πανηγύρι παλιότερα χόρευαν τα παντρεμένα και νιόπαντρα ζευγάρια, νέοι άντρες και ελεύθερες κοπέλες σε ηλικία γάμου. Όλοι έπρεπε όχι απλά να γνωρίζουν χορό, αλλά για να χορέψουν στην πρώτη θέση, να μπορούν να οδηγούν τον χορό και να συντονίζονται στον διπλό ή τριπλό χορό. Ο καθένας/-μία πιανόταν στο τέλος των κύκλων και χόρευε περιμένοντας να έρθει η σειρά του/της, για να βρεθεί στην κορυφή του χορού. Η τήρηση της σειράς του κύκλου ήταν και είναι αυστηρή και αλλαγή γινόταν και γίνεται σε ορισμένες περιπτώσεις μόνο μεταξύ των γυναικών κατόπιν συνεννόησης, ώστε να βρεθούν στην πρώτη θέση ζευγάρια ή στενοί συγγενείς. Όλοι χόρευαν από δύο χορούς και η διάρκεια κάθε χορού ήταν δύο γύροι της πλατείας, ώστε να υπάρχει ίση αντιμετώπιση από τους οργανοπαίκτες. Οι γυναίκες συμφωνούσαν μεταξύ τους και τον χορό-τραγουδι της επιλογής τους τον παράγγελλε ο άντρας πρωτοχορευτής, που ήταν και αυτός που πλήρωνε και τους μουσικούς. Οι χοροί που συνηθίζονται στο πανηγύρι είναι οι συρτοί –πατητός (συρτός στα τρία) και συρτός στα δύο–, το τσάμικο και οι πεντάσημοι, όπως Γιάνν' Κώστας, Μπαλατσός, Κάτω στην άσπρη πλάκα, κ.ά., ενώ λίγα είναι τα τραγούδια στη βλάχικη γλώσσα που συνηθίζονται στο πανηγύρι, όπως Βούλ' μάρι Βούλ', (Βούλα μωρ Βούλα) Νου τι αρ' ντι (μη γελιέσαι), Βίνι ουάρα σι φουτζιμ' (ήρθε η ώρα να φύγουμε), κ.ά. Η παραγγελιά αφορά τόσο τον κινητικό τύπο του χορού, όσο και το τραγούδι. Και για τα δύο οι Συρρακιώτες είναι πολύ περήφανοι και θεωρούν ότι στα δικά τους πανηγύρια χορεύονται και ακούγονται τα ωραιότερα τραγούδια (Δήμας, 1989· Γκαρτζονίκας, 2005· Γκαρτζονίκα-Κώτσικα, 2008).

Στο πανηγύρι το χορευτικό σχήμα είναι του διπλού, τριπλού και τετραπλού, ορισμένες φορές, ομόκεντρου ανοικτού κύκλου. Στον εξωτερικό κύκλο χορεύουν οι άντρες και στους εσωτερικούς κύκλους οι γυναίκες, που πάντα η συμμετοχή τους στον χορό είναι μεγαλύτερη. Οι χορευτές/-τριες είναι πιασμένοι από τις παλάμες με τα χέρια τεντωμένα προς τα κάτω, λόγω και της πολύωρης συνεχούς παραμονής στον χορό, και όταν φτάνουν στις 3-4 πρώτες θέσεις, λυγίζουν τους αγκώνες. Όλοι εκτελούν τα βασικά κινητικά μοτίβα, εκτός από τους πρώτους κάθε φορά του χορού που μπορούν να αυτοσχεδιάσουν, το συγκεκριμένο όμως σχήμα δεν παρέχει απεριόριστο χώρο για κινητικούς αυτοσχεδιασμούς. Παρατηρώντας τον διπλό ή τριπλό χορό του πανηγυριού διαπιστώνεται ότι οι χορευτές κινούνται ως ένα καλά συντονισμένο σύνολο με μικρά βήματα, καθώς το χορευτικό σχήμα δεν επιτρέπει κινητικές παρεκτροπές. Και είναι η εικόνα αυτή που κάνει τους Συρρακιώτες να αποφαίνονται για την επιτυχία ή μη του πανηγυριού (Δήμας, 1989).

Η μουσική κομπανία που παίζει στο πανηγύρι είναι αυτή που συνηθίζεται σε όλη την Ήπειρο αποτελούμενη από κλαρίνο, βιολί, λαούτο, ντέφι και τραγούδι. Κάποιες περιόδους και ανάλογα με τις αντιστάσεις της κοινότητας συμμετείχαν στο σχήμα κιθάρα και αρμόνιο, τα οποία τελικά δεν επικράτησαν, καθώς οι Συρρακιώτες προτιμούν την παραδοσιακή κομπανία. Το Συρράκο δεν είχε ποτέ δικούς του οργανοπαίκτες, για πολλά όμως χρόνια, πάνω από πενήντα, στο πανηγύρι παίζουν μέλη της οικογένειας των Γεροδημαίων, κάτι που έχει ταυτιστεί με τη «συρρακιώτικη» μουσικοχορευτική παράδοση. Πρόκειται για τους παλαιότερους Κώστα και Μήτσο στο βιολί, Γιώργο στο κλαρίνο και στο τραγούδι, Γιάννη στο λαούτο και στο τραγούδι, Νίκο στο βιολί και στο τραγούδι και σήμερα τον Κώστα στο τραγούδι. Η καταγωγή της οικογένειας των Γεροδημαίων είναι από την Πράμαντα Ιωαννίνων, ενώ εγκαταστάθηκαν στο χωριό Κηπίνα, όπου και κατοικούν μέχρι σήμερα. Σε αντίθεση με την πλειονότητα των λαϊκών οργανοπαικτών στην Ήπειρο, οι Γεροδημαίοι δεν είναι Γύφτοι. Ξεκίνησαν να παίζουν στο Συρράκο περίπου το 1950 και μέχρι σήμερα αποτελούν για τους Συρρακιώτες αναπόσπαστο κομμάτι της μουσικής τους «παράδοσης». Όπως υποστηρίζουν οι Συρρακιώτες ο Γεροδήμος μπορεί να «πιάσει» το χρώμα των «δικών μας» τραγουδιών. Ενδεικτικό αυτής της ταύτισης αποτελεί η πληθώρα των διαφόρων εκδόσεων με τραγούδια του Συρράκου από τους Συνδέσμους και οι ανέκδοτες ηχογραφήσεις από γάμους ή πανηγύρια, όπου παρατηρούμε ότι κατά καιρούς αλλάζουν όλοι οι οργανοπαίκτες της κομπανίας, εκτός των τραγουδιστών, που προέρχονται πάντα από την οικογένεια των Γεροδημαίων. Οι τραγουδιστές δεν είναι άλλοι από τον Νίκο, τον Γιάννη και σήμερα τον Κώστα Γεροδήμο[8].

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η επιλογή των τραγουδιών του πανηγυριού, καθώς με ορισμένες εξαιρέσεις που αφορούν κυρίως στα πεντάσημα και ορισμένα τσάμικα, επικρατούν, κατά περιόδους, αυτά που έχουν γίνει γνωστά ευρέως μέσα από ηχογραφήσεις τις προηγούμενες δεκαετίες και μεταδίδονταν κυρίως από τις ραδιοφωνικές εκπομπές. Όλα παίζονται με πιο αργή ρυθμική αγωγή και «βαριά», ενώ ερμηνεύονται με συγκεκριμένο τρόπο από τους Γεροδημαίους συμβάλλοντας στη δημιουργία αυτού που σήμερα αναγνωρίζεται ως «συρρακιώτικο» μουσικό ύφος. Ο Κώστας Γεροδήμος, έχει πολύ ιδιαίτερη χροιά στη φωνή του, λόγω των πολλών λαρυγγισμών -κάτι που γινόταν, σε μικρότερο βαθμό, και παλαιότερα- χροιά η οποία, σύμφωνα με τους Συρρακιώτες, ταιριάζει άριστα με το μουσικό «ύφος» του Συρράκου. Κάθε νεόφερτο τραγούδι επομένως, για να γίνει αποδεκτό, πρέπει να προσαρμοστεί ερμηνευτικά στον τοπικό τρόπο. Τις τελευταίες σχεδόν δύο δεκαετίες έχει παγιωθεί το μουσικό ρεπερτόριο του πανηγυριού, καθώς οι Συρρακιώτες δείχνουν εμμονή στα παραδεδομένα και δεν επιτρέπουν την ένταξη νέων τραγουδιών, όπως είναι τα «νεοδημοτικά» που τα θεωρούν «γύφτικα» (Ζιώγας κ.ά., 2004)- Ντούλιας, 2009).

Το πανηγύρι ξεκινάει πάντα με καθιστικά τραγούδια. Πρώτα ο κόσμος ήθελε και θέλει να ακούσει ένα ντιμπάντι (καθιστικό) για να μπει στο κλίμα του πανηγυριού και να προετοιμαστεί για τον χορό. Καθιστικά που συνηθίζονται στο Συρράκο είναι: Σε τούτη τάβλα πούμαστε, Θέλτε δένδραμ ν' ανθίσετε, Παναγιωτούλα, κ.ά.

Οι χοροί του πανηγυριού είναι οι συρτοί –πατητός (συρτός στα τρία) και συρτός στα δύο-, το τσάμικο και οι πεντάσημοι, που αναγνωρίζονται από όλη την κοινότητα, ως οι καθαυτοί συρρακιώτικοι χοροί, όπως: Γιάνν' Κώστας, Μπαλατσός, Κάτω στην άσπρη πλάκα, Νου τι ρίντι, κ.ά. Ο κάθε πρωτοχορευτής/-τρια χορεύει δύο χορούς. Συνήθως, ο πρώτος χορός είναι από την κατηγορία των πεντάσημων ή τσάμικο και ο δεύτερος συρτός-πατητός ή συρτός στα δύο. Ο συρτός-πατητός χορεύεται με το γνωστό κινητικό μοτίβο του συρτού στα τρία, ενώ τα συρτά, ακόμη και τα καλαματιανά, χορεύονται με το κινητικό μοτίβο των έξι κινήσεων που συνηθίζεται και σε άλλες περιοχές. Τα τραγούδια των συρτών χορών είναι Βούλα, Κιτρολεμονιά, Αυτά τα μάτια Δήμο μ', Παιδιά της Σαμαρίνας, Μου 'πανε τα γιούλια, Αριστείδης, Το βλέπεις κείνο το βουνό, Δόντια πυκνά, Μηλίτσα, κ.ά. Το τσάμικο, παλαιότερα χορευόταν με 10 κινήσεις, ενώ εδώ και αρκετές δεκαετίες έχει επικρατήσει ο τύπος των 8 κινήσεων, καθώς έχει εκλείψει η μία τριπλή κίνηση προς τα πίσω. Συνοδεύεται από πολλά τραγούδια, όπως: Για μένα βρέχουν τα βουνά, Γιατί είναι μαύρα τα βουνά, Βλαχοθανάσης, Ασημόκουπα, Δυο πουλάκια, Απόψε δεν κοιμήθηκα, Αγγέλω, Κώσταμ' τα χιόνια λιώσανε, Τζουμέρκα μου περήφανα, κ.ά. Η ειδική κατηγορία των πεντάσημων, όπως Γιανν' Κώστας, Κάτω στην άσπρη πλάκα, Μπαλατσός, , Νου τι αρ' ντι (μη γελιέσαι), κ.ά. χορεύονται με 12 βήματα. Στον χορευτικό τρόπο των πεντάσημων χορεύονται στο Συρράκο και η Βασιλαρχόντισσα, ο Κωσταντάκης, η Μπολονάσαινα και η Βιργινάδα. Ο Γιανν' Κώστας, που θεωρείται ο κυρίως συρρακιώτικος χορός έχει και δεύτερο κινητικό μοτίβο, το γνωστό του χορού «μέσα-έξω» ή «κλειδωτού». Αν και αναφέρεται σε ιστορικό πρόσωπο[9], αποδίδεται μόνο οργανικά, καθώς το πιθανότερο είναι ότι οι στίχοι, για διάφορους λόγους, έχουν ξεχαστεί. Στο πανηγύρι συνηθίζονται επίσης και χοροί με διμερή κινητική φόρμα, που εναλλάσσονται από πατητό σε συρτό-καλαματιανό, όπως το Για μια φορά είν' η λεβεντιά ή από τσάμικο σε συρτό, όπως ο Γιάννης ο Περατιανός (Δήμας, 1989· Γκαρτζονίκας, 2005· Γκαρτζονίκας-Κώτσικα, 2008).

Ανακεφαλαιώνοντας, το παραδοσιακό πανηγύρι, αποτελεί για τους Συρρακιώτες, που ζουν πλέον διασκορπισμένοι σε διάφορα αστικά περιβάλλοντα, έναν τρόπο έκφρασης της κοινότητας και των ομάδων που τη συγκροτούν και ένα από τα πολυτιμότερα πολιτισμικά/συμβολικά κεφάλαια αυτοπροσδιορισμού της. Παρά τα διάφορα γεγονότα που διαταράσσουν τη συνέχεια και την επικοινωνία των μελών της, το πανηγύρι κατορθώνει, ενσωματώνοντας τις κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές της κοινότητας, να αποτελεί ένα βασικό διαφοροποιητικό στοιχείο που τη διακρίνει ως προς τους «άλλους», τους έξω, συνιστώντας έτσι έναν από τους σημαντικότερους δείκτες της πολιτισμικής ταυτότητας των Συρρακιωτών.

Το πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου στο σύνολό του, ως τελετουργική πρακτική και χορευτικό δρώμενο (χορευτικό σχήμα, χορευτικά μοτίβα, ύψος) αποτέλεσε και αποτελεί σύμβολο ιδιαίτερης ταυτότητας, που συσπειρώνει τους Συρρακιώτες σε μια κοινή αίσθηση και έκφραση του συλλογικού «ανήκειν». Μέσω του πανηγυριού, στον γεμάτο συμβολισμούς χώρο της πλατείας, οι Συρρακιώτες ανανεώνουν την πολιτισμική τους ταυτότητα και εξασφαλίζουν τη συνέχεια της κοινωνικής μνήμης. Η συμμετοχή στο πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου στο Συρράκο θεωρείται η εμβάπτιση στο συλλογικό παρελθόν της κοινότητας και αποτελεί μοναδική ευκαιρία ανανέωσης των δεσμών των διασκορπισμένων σήμερα Συρρακιωτών. Με την προσήλωση στο χορευτικό σχήμα του διπλού χορού (δύο ή τρεις ομόκεντροι κύκλοι), την επιλογή χορών και τραγουδιών που θεωρούνται ότι εκφράζουν τη συρρακιώτικη παράδοση, το πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου μετεξελίχθηκε στο μέσον ανάδειξης και συγκρότησης ταυτόχρονα της ιδιαίτερης τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας.[10]

Στους νέους ιδίως Συρρακιώτες που επιμένουν να επιστρέφουν στο χωριό των παππούδων τους, ο χορός στο πανηγύρι δίνει τη δυνατότητα μέσα από την επανάληψη σωματικών κινήσεων, που έχουν μάθει κυρίως στα χορευτικά τμήματα των Συνδέσμων, να βιώσουν την κοινή καταγωγή και τη μύηση στα τελετουργικά στοιχεία του πανηγυριού.[11] Οι Συρρακιώτες επιδιώκουν μέσω του πανηγυριού να συνδεθούν με το κοινό πολιτισμικό παρελθόν. Ένα

παρελθόν που με επιμονή, μετά τη δεκαετία του '60 που η εγκατάσταση στους νέους τόπους γίνεται πλέον μόνιμη και η «επιστροφή στις ρίζες» κυριαρχεί, προσπαθούν να ανασυστήσουν μέσω του πανηγυριού. Σε αντίθεση με τη βαθμιαία λήθη που επέρχεται από τις καθημερινές ανάγκες στους καινούργιους τόπους εγκατάστασης, τα χορευτικά κινητικά σχήματα, εγγεγραμμένα στο σώμα των φορέων, διατηρούν όπως φαίνεται, σε σημαντικό βαθμό την αρχική τους μορφή (Σπηλιωτοπούλου, 2001).

4. Διαδικασία μετάδοσης από γενιά σε γενιά

Παλαιότερα, οι οικογένειες έδιναν μεγάλη σημασία στην εκμάθηση από τα νεαρά μέλη της οικογένειας του εθιμικού κώδικα και των χορών του πανηγυριού. Εξάλλου, η εμφάνιση και ο χορός στο πανηγύρι αποτελούσε έναυσμα για την εκκίνηση του προξενιού, ενώ συνιστούσε σημαντικό κριτήριο για την αξιολόγηση της προσωπικότητας του νέου και της νέας. Γι' αυτό και όλες οι οικογένειες προσπαθούσαν να προετοιμάσουν τα παιδιά τους για την πρώτη εμφάνιση στο πανηγύρι. Επιπλέον, στα πανηγύρια τα παιδιά συμμετείχαν ως θεατές και παρακολουθούσαν όλα τα τεκταινόμενα, ενώ οι έφηβοι πιάνονταν στο τέλος του κύκλου και προσπαθούσαν να αντιγράψουν τους μεγάλους. Έτσι, μάθαιναν να χορεύουν και αυτά, κάτι που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Παρ' όλα αυτά, κύριοι φορείς εκμάθησης των χορών και του εθιμικού κώδικα του πανηγυριού είναι πλέον τα χορευτικά τμήματα των κατά τόπους Συνδέσμων.

Σήμερα, οι χοροί του πανηγυριού παρουσιάζονται στο πλαίσιο παραστάσεων ελληνικού παραδοσιακού χορού όχι μόνο από τις χορευτικές ομάδες των Συνδέσμων Συρρακιωτών, αλλά και από πολιτιστικούς συλλόγους σε όλη την Ελλάδα. Μια έρευνα στο διαδίκτυο όμως αρκεί για να διαπιστώσει κανείς ότι πολλές φορές οι μουσικές και χορευτικές επιτελέσεις απέχουν από το ύψος και το ήθος της συρρακιώτικης παράδοσης.

IV. Ιστορικό και γενεαλογία

Μέχρι τη δεκαετία του 1980 το πανηγύρι ξεκινούσε το μεσημέρι και τελείωνε με τη δύση του ήλιου. Μετέπειτα, με απόφαση της κοινότητας μετατράπηκε σε βραδινό.

Το παραδοσιακό πανηγύρι αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ζωής των Συρρακιωτών και συνδέεται άρρηκτα με όλες τις φάσεις της ιστορίας τους. Στην περίοδο της ακμής του χωριού, που η απόληξή της φθάνει μέχρι τη δεκαετία του '50, η συμμετοχή στο πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου είναι πάνδημη, με προεξάρχοντες, παλαιότερα, τους ραφτάδες και μεταγενέστερα τους μεγαλοσελιγκάδες, με διπλό, τριπλό και τετραπλό πολλές φορές χορό. Όπως ενδεικτικά σημειώνει ο Δήμας, για πρώτη φορά στην κεντρική πλατεία χόρεψαν άτομα από την κοινωνική ομάδα των κτηνοτρόφων στα τέλη του 19ου αιώνα (Δήμας, 1992: 9).

(Φωτ. αρχείο Κ. Μπίτσου)

1930, 15άγουστος στο Συρράκο

1930, 15αύγουστος στο Συρράκο

Όταν αρχίζει η παρακμή του χωριού και σταδιακά εγκαταλείπεται από τους κατοίκους, με πρώτους τους ραφτάδες, οι χωρικές οριοθετήσεις διαφοροποιούνται. Οι μεγαλοτσελιγκάδες καταλαμβάνουν τις θέσεις εξουσίας, κάνουν τα γαμήλια γλέντια στο χοροστάσι, πρωτοστατούν στο πανηγύρι επικυρώνοντας την κοινωνική τους θέση με τις μεγάλες εισφορές στους οργανοπαίκτες[12] και με την επιλογή «βλάχικων», κατά το πλείστον, τραγουδιών, κ.ά. (Ζιώγας κ.ά. 2004, τ.2: 206).

Η μεγάλη σημασία του πανηγυριού για του Συρρακιώτες φαίνεται, όταν οι καλοκαιρινές συναντήσεις όλων των Συρρακιωτών στο πανηγύρι του χωριού είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν, καθώς η δυσκολία πρόσβασης –ο δρόμος ολοκληρώθηκε το 1976– και μεγάλο μέρος των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους διεξάγεται στα πεδινά. Το πανηγύρι μεταφέρεται στην τοποθεσία της Αγίας Φανερωμένης στην Πρέβεζα, όπου έχει εγκατασταθεί ο μεγαλύτερος αριθμός Συρρακιωτών. Αν και ο τόπος του χορού αλλάζει, το όλο τελετουργικό παραμένει το ίδιο, με συμμετοχή όλων των διασκορπισμένων Συρρακιωτών, με διπλό ή τριπλό κύκλο, με τους συρρακιώτικους χορούς και με τα «δικά μας» όργανα που αναπαράγουν τους γνωστούς ήχους και παραπέμπουν στο πανηγύρι του χωριού. Η ανάγκη για συμμετοχή σε ένα κοινό πολιτισμικό παρελθόν είναι παρούσα. Όπως σημειώνει ο Αυδίκος στη μελέτη του για τους Συρρακιώτες της Πρέβεζας, ο χορός είναι αυθόρμητος και φυσικός και το πανηγύρι επιτελεί τις ίδιες λειτουργίες όπως παλαιότερα: τη συνεύρεση των διασκορπισμένων Συρρακιωτών, την ανανέωση των παλαιών δεσμών και τη συνέχιση της ενδογαμίας μέσω του προξενιού (Αυδίκος, 2000: 378-380).

Πανηγύρι στη Φανερωμένη Πρέβεζας, 1950

Πανηγύρι στη Φανερωμένη Πρέβεζας, 1950

Φωτογραφία 2.[13]

Η νοσταλγία όμως για τον δικό τους τόπο του πανηγυριού τους ώθησε να εγκαταλείψουν γρήγορα τη Φανερωμένη, που γι' αυτούς δεν ήταν παρά ένας απρόσωπος χώρος. Η Φανερωμένη με τις ελιές δεν μπορεί να αντικαταστήσει το χοροστάσι στην πέτρινη πλατεία με τον πλάτανο. Απουσιάζουν όλα εκείνα τα «σημάδια» του τόπου που επανενεργοποιούν τη μνήμη και παραπέμπουν στο κοινό πολιτισμικό παρελθόν. Το πανηγύρι έξω από τον τόπο του απλώς εξυπηρέτησε την κοινότητα σε κάποιες φάσεις της ιστορικής της διαδρομής. Από το τέλος της δεκαετίας του '70 το πανηγύρι επανέρχεται στον ιστορικό του χώρο, στο χοροστάσι του χωριού, γύρω από τον πλάτανο. Για μερικά χρόνια η συμμετοχή των Συρρακιωτών στον χορό συνεχίζει να γίνεται με το ίδιο τυπικό καλύπτοντας ανάγκες, όπως της διασκέδασης, της συνεύρεσης και του προξενιού.

Πανηγύρι στο Συρράκο το 1976 [14]

Γρήγορα όμως οι νέες κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης των Συρρακιωτών στις πόλεις δημιούργησαν νέες ανάγκες στη θέση των παλαιών και οι χορευτικές ομάδες των Συνδέσμων χορεύουν σήμερα πρώτες στο χοροστάσι του χωριού, δίνοντας τον τόνο του «αυθεντικού» και του «γνήσιου» συρρακιώτικου χορού.

Σήμερα το πανηγύρι, ενώ έχει χάσει τις παλιές του λειτουργίες, παραμένει στο κοινωνικό προσκήνιο του χωριού, γιατί προφανώς καινούργιες ανάγκες τού απέδωσαν νέο χαρακτήρα. Το πανηγύρι δεν αποτελεί οργανικό κομμάτι της σημερινής ζωής των Συρρακιωτών, όπως και το χωριό είναι πια το καταφύγιο από την ομογενοποιημένη ζωή της πόλης, που δίνει την ευκαιρία της βίωσης μιας ιδιαίτερης πολιτισμικής κληρονομιάς, τα στοιχεία της οποίας μεταβιβάζονται «απουσία του χώρου», κυρίως μέσω των ποικίλων δραστηριοτήτων των κατά τόπους Συνδέσμων Συρρακιωτών.

Σύνδεσμος Συρρακιωτών, παράσταση στο χοροστάσι

Σύνδεσμος Συρρακιωτών, παράσταση στο χοροστάσι

Τις τελευταίες δεκαετίες που το χωριό δεν έχει πλέον μόνιμους κατοίκους το πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου δίνει την ευκαιρία σε όσους συμμετέχουν, να δηλώσουν με την παρουσία τους την πίστη τους στη κοινή καταγωγή και με τον χορό τους την προσήλωσή τους στη συρρακιώτικη πολιτισμική παράδοση. Διατηρώντας σταθερό το χορευτικό σχήμα και παγιώνοντας τις τελευταίες δεκαετίες το μουσικοχορευτικό του περιεχόμενο, το πανηγύρι λειτούργησε, σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα σε κάθε φάση μετασχηματισμού της συρρακιώτικης κοινωνίας. Ο Δήμας στην εργασία του για τον παραδοσιακό χορό στο

Συρράκο έχει καταγράψει τις καινοτομίες που έχουν ενσωματώσει οι Συρρακιώτες στον χορό τις τελευταίες δεκαετίες και αφορούν κυρίως στις περισσότερο απελευθερωμένες κινήσεις των χορευτριών και στους αυτοσχεδιασμούς των πρωτοχορευτών, ανδρών και γυναικών (Δήμας, 1989: 142-143).

Σταδιακά, αλλαγές παρατηρούνται στην ερμηνεία των τραγουδιών του δημόσιου χορού από παλαιότερα έως σήμερα, όπως η πιο αργή ρυθμική αγωγή όσον αφορά στα τσάμικα, αλλά και η μικρή προτίμηση των χορευτών στα συρτά (δίσημα και τρίσημα), τα οποία ήταν απαραίτητα παλαιότερα ως ο δεύτερος χορός που χόρευε ο πρωτοχορευτής/-τρια στο πανηγύρι. Οι αλλαγές αυτές συνοδεύονται και από ανάλογες μεταβολές όχι μόνο στο χορό καθαυτό, αλλά και στο γενικότερο «ύφος» του πανηγυριού. Οδηγούν σε περισσότερο «ατομικές» επιτελέσεις, με μεγάλη έμφαση στον αυτοσχεδιασμό του πρωτοχορευτή, αφαιρώντας έτσι σημαντικά στοιχεία από τη συλλογική έκφραση του δημόσιου χορού. Αισθητή είναι επίσης η συμμετοχή των νέων στον χορό του πανηγυριού τα τελευταία χρόνια, με χορούς και τραγούδια από το κυρίως συρρακιώτικο ρεπερτόριο, κάτι που προφανώς αντανακλά την επίδραση των Συνδέσμων σε αυτόν τον τομέα. Πολλές φορές η νεολαία του χωριού, προσέρχεται ομαδικά να χορέψει στο πανηγύρι τις πρωινές ώρες, όταν αποχωρούν οι γηραιότεροι. Με τον τρόπο αυτό τηρεί τη διάκριση που έχει επικρατήσει, γενικότερα στη διασκέδαση, μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων (Γκαρτζονίκα-Κώτσικα, 2008).

V. Σημασία του στοιχείου για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά

1. Τρόποι αξιοποίησης

Το Συρράκο θεωρείται ιστορικό χωριό και είναι γνωστό για την αρχιτεκτονική κληρονομιά και την ομορφιά του φυσικού περιβάλλοντός του. Η μεγάλη δημοσιότητα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα τελευταία χρόνια έχει αυξήσει κατακόρυφα τον αριθμό των επισκεπτών. Η τουριστική ανάπτυξη του χωριού με σεβασμό στο περιβάλλον απασχολεί συνεχώς τους Συρρακιώτες, γεγονός που αντανακλάται στη διοργάνωση ημερίδων και στη συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες[15]. Όμως το πανηγύρι αποτελεί ένα ξεχωριστό στοιχείο για τους Συρρακιώτες, άμεσα συνδεδεμένο με την αρχιτεκτονική του χωριού, το φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική τους ταυτότητα.

Η συμμετοχή στο πανηγύρι τους δίνει δύναμη για όλη τη χρονιά. Είναι αυτό που τους κάνει να αισθάνονται ότι ανήκουν στη μεγάλη κοινότητα των Συρρακιωτών. Γι' αυτό, θέλουν, όχι μόνο σήμερα αλλά και στο μέλλον, να έχουν όλοι την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με τις βιωματικές εμπειρίες του παραδοσιακού πανηγυριού και να γνωρίσουν τον τρόπο που χόρευαν και συνεχίζουν να χορεύουν στον τόπο τους, στο χοροστάσι του Συρράκου. Κάτι τέτοιο θα καθίστατο εφικτό με βιντεοσκοπήσεις του πανηγυριού, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στα σεμινάρια αλλά και ως εκπαιδευτικό υλικό στη διδασκαλία του από τα σχολεία και τους συλλόγους, αλλά και με διαλέξεις, ημερίδες και συνέδρια.

Πιστεύουμε ότι η ένταξη του πανηγυριού μας στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας θα έχει καθοριστική σημασία για την αποτύπωση αλλά και την προστασία του πανηγυριού, ιδίως του Δεκαπενταύγουστου, που κινδυνεύει από την μεταφορά αστικών προτύπων που διαβρώνουν το παραδοσιακό ήθος του. Ευχόμαστε να λειτουργήσει, όπως και η ανακήρυξη του Συρράκου ως διατηρητέου αρχιτεκτονικού μνημείου, ενισχύοντας την αυτο-εκτίμηση αλλά και την προσπάθεια για την τήρηση του παραδοσιακού πλαισίου.

Ελπίζουμε η ένταξη του πανηγυριού μας στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς να σταθεί η αφορμή για την πραγματοποίηση όλων των παραπάνω.

Παραθέτουμε στη συνέχεια τους στίχους ορισμένων τραγουδιών από το ρεπερτόριο του πανηγυριού.

Παναγιωτούλα (καθιστικό)

Ωρέ, πήρεν ο Μάρτης δώδεκα, Παναγιωτούλα μου

Κι Απρίλης δεκαπέντε

Βγήκαν οι βλάχοι στα βουνά

Ωρέ, βγήκαν οι βλάχοι στα βουνά, Παναγιωτούλα μου

Όλα τα τσελιγκάτα

Του Παναγιώτ' τα πρόβατα

Ωρέ, του Παναγιώτ' τα πρόβατα, Παναγιωτούλα μου

Δε φάνηκαν ναρθούνε

Μείναν στους κάμπους μοναχά

Ωρέ, μείναν στους κάμπους μοναχά, Παναγιωτούλα μου

Κι δίχως τα κουδούνια

Πήγε κι Παναγιώταινα

Ωρέ, πήγε κι Παναγιώταινα, Παναγιωτούλα μου

Με το παιδί στα χέρια

Νύχτα επήρε τ' άλογο

Ωρέ, νύχτα επήρε τ' άλογο, Παναγιωτούλα μου

Νύχτα το καλιγώνει

Και νύχτα καβαλίκεψε

Ωρέ, και νύχτα καβαλίκεψε, Παναγιωτούλα μου

Στα πρόβατα να πάει

Από μακριά τους ρώτησε

Ωρέ, από μακριά τους ρώτησε, Παναγιωτούλα μου

Και τους καλημερίζει

Παιδιά μου τι σας λείπεται

Ωρέ, παιδιά μου τι σας λείπεται, Παναγιωτούλα μου

Τι είστε λερωμένα

Ο Παναγιώτης λείπεται, εδώ και δέκα μέρες.

**Ντι κου νίκα (Από μικρή),
πατητός σε τετράσημο ρυθμό στη βλάχικη γλώσσα**

Ντι κου νίκα τι αστιπτάι (από μικρή σε περίμενα)
Σι τι κρέστι, σι τι λιάου, Βαγγελίτσα νι (για να αναπτυχθείς να σε πάρω)
Σι τι κρέστι, σι τι λιάου, (για να αναπτυχθείς να σε πάρω
πω-πω μαρ' νίκα νι (πωπώ μικρή μου)
Άπα αράτσι ντι λα γκούρα (νερό κρύο από τη Γκούρα)
σι τι μπάσου μες του γκούρα (και να σε φιλήσω στο στόμα)
Τι κρισκούς ντι τα αναλάς, (αναπτύχθηκες και ψήλωσες)
σι τι φιάτσισ τρι μαρτάρι, Βαγγελίτσα νι (και έγινες για παντρεία)
σι τι φιάτσισ τρι μαρτάρι, (και έγινες για παντρεία)
πω-πω μαρ' νίκα νι (πωπώ μικρή μου)
Φρίτζι βεάρντι ντι μιρ'τσίνου, (φύλλο πράσινο από βάτο)
σι τι μπάσου μ'έσου του σίνου. (και να σε φιλήσω στο στήθος).

**Βούλ' μαέρι Βούλ' (Βούλα μωρή Βούλα),
συρτός σε επτάσημο ρυθμό στη βλάχικη γλώσσα**

Βούλ' μαέρι Βούλ' (Βούλα μωρή Βούλα)
σουόρα νι Πρασκευούλ' (αδερφή μου Παρασκευούλα)
τσι αί κουσίτσα τσ' γκάλμπιν' (που έχεις την κοσίδα σου κίτρινη)
σ'φάτσα τσ' κα δαμάσκιν' (και το πρόσωπό σου σα δαμάσκηνο.)
Μαέρι λετς'πούνου του κάλι (Μωρή έβγα μέχρι το δρόμο)
ιτς'ντάου ούν' πουρτουκάλι (να σου δώσω ένα πορτοκάλι.)
λετσ' πουνου λα Γκούρ' (Έβγα μέχρι την Γκούρα)
ι ν' μπ' σαέμου του γκούρ' (να φιληθούμε στο στόμα).
Λετσ' πούνου λα βιτσίνου (Έβγα μέχρι στο γείτονα)
ι τι μπάσου του σίνου (να σε φιλήσω στο στήθος).
Λετσ' πούνου λα μουάρ' (Έβγα μέχρι στο μύλο)
ι τι μπάσου νίγκα ουν' ουάρ' (να σε φιλήσω ακόμα μια φορά).
Σ' άμα νου μι βέρι μάερι Βούλ' (Και αν δε με θέλεις μωρή Βούλα)

σουόρα νιη Πρασκευούλ' (αδερφή μου Παρασκευούλα)
λετσ' πούνου λα Πέρι (Έβγα μέχρι το Πέρι)
τρ' ι τι τράγκου ντι του πιέρι (για να σε τραβήξω απ' τα μαλλιά).

**Νου τι αρ' ντι φεάτ' νιίκ' (Μη γελιέσαι κοπέλα μικρή),
πεντάσημο στη βλάχικη γλώσσα**

Νου τι αρ' ντι φεάτ' νιίκ' (Μη γελιέσαι κοπέλα μικρή)
Κ' τσί λα νόι νου γίνι (γιατί σε μας δεν έρχεσαι).
Μούντι ανάλτου αβέμου του μέσι (βουνό ψηλό έχουμε στη μέση)
Σ' νου β' πότσ' ι λου τρέτσι (και δε θα μπορέσεις να το περάσεις)
Τρ' χ'τίρα ατ' έου αρέ τζόνι (για το χατίρι το δικό σου μωρέ λεβέντη)
Σ' τρ' κριπάρα αλτόρου (και για το σκάσιμο των άλλων)
Πιτρουνίκλι β' μι φάκου (πέρδικα θα γίνω)
Σ' ιέου λα βόι β' γίνου (και εγώ σε σας θα έρθω)
Β' άφλι ρ'όου μούλτου μάρι (θα βρεις ποτάμι πολύ μεγάλο)
Σ' νου β' πότσ' ι λου τρέτσι (και δε θα μπορέσεις να το περάσεις)
Πέσκου μάρι β' μι φάκου (ψάρι μεγάλο θα γίνω)
Σ' ιέου λα βόι β' γίνου (και εγώ σε σας θα έρθω)
Τρ' σιμππ'έλου ατ' έου αρέ τζόνι (για τον καημό το δικό σου μωρέ λεβέντη)
Σ' τρ' κριπάρα αλτόρου (και για το σκάσιμο των άλλων)
Β' άφλι σ' σουάκρ' μούλτου ράου (θα βρεις και πεθερά πολύ κακιά)
Σ' νου β' πότσ' ι φάτσι (και δε θα μπορέσεις να κάνεις)
σουάκρ' ράου νιβεάστι' μπούν' (πεθερά κακιά νύφη καλή)
γκίνι β' τριτσέμου. (καλά θα περάσουμε).

Κάτω στην άσπρη πλάκα (πεντάσημο)

Κάτω στην άσπρη πλάκα, μωρέ πλάκα
ωρέ και κάτω σε γιαλό, μη κλαις Γιαννάκαινα
Εκεί ήταν μαζεμένοι όλο γενίτσαροι
Συμβούλιο εκάναν κι όλο συζήταγαν
Το Γιάννη να σκοτώσουν τον αμαρτωλό

Και ρίξαν δυό ντουφέκια τον ανήφορο

Θέλω να ρίξει μια βροχή (τσάμικο)

Θέλω να ρίξει μια βροχή κι' ένα βαρύ χαλάζι

Για να σαπίσουν τα λουριά, να πέσουν τα κουδούνια

Να χάσει ο νιος τα πρόβατα, να χάσει ο νιος τα γίδια

Για να 'ρθει απόψε σπίτι μου μέσα στην αγκαλιά μου.

Γιατί είναι μαύρα τα βουνά (τσάμικο)

Γιατ' είναι μαύρα τα βουνά
γιατ' είν' ανταριασμένα
Βλέπουν το Χάρο πούρχεται
στο γρίβαν καβαλάρη.

Παίρνει τους νιούς απ' τα μαλλιά
γερόντους απ' το χέρι.
Παίρνει και τα μικρά παιδιά,
στη σέλα κρεμασμένα.

Απόψε δε κοιμήθηκα (τσάμικο)

Ωρέ απόψε δε κοιμήθηκα

και σήμερα νυστάζω

ωρέ γιατί πολύ κουβέντιασα

με μια γειτονοπούλα

ωρέ να της μιλήσω ντρέπομαι

να της το πω φοβούμαι

Ασημόκουπα (τσάμικο)

Σ' αυτή την ασημόκουπα, μωρέ,
θέλω να πιω πέντ' έξι,
κι αν δε μεθύσω κόρη μου, μωρέ,
κέρνα μ' όσο να φέξει.

Ώσπου να σκάσ(ει) ο Αυγερινός, μωρέ,
να πάει η πούλια γιόμα.
Να κάτω να συλλογιστώ, μωρέ,
να πω όλα τα κιντέρια.

Η ξενιτιά κι ο θάνατος, μωρέ,
η πίκρα και η αγάπη.

Τα τέσσερα ζυγίστηκαν, μωρέ,
σ' ένα βαρύ καντάρι.

Μηλίτσα, πατητός σε τετράσημο ρυθμό

Μηλίτσα πούσαι στο γκρεμό τα μήλα φορτωμένη

Τα μήλα σου, αχ μηλίτσα μου

Τα μήλα σου λιμπίζομαι και το γκρεμό φοβάμαι

Κί' αν το φοβάσαι, αχ μηλίτσα μου

Κί' αν το φοβάσαι το γκρεμό, έλα απ' το μονοπάτι.

Τεκμηρίωση Βιβλιογραφία

- Αραβαντινού, Π.(1905), Μονογραφία περί Κουτσοβλάχων, Αθήνα, τυπ., Κουτσουλίνου Σ.
- Αυδίκος, Γ. (2005), Αναφορά στη Μουσικοχορευτική παράδοση του Συρράκου, στο Πρακτικά 1ου, 2ου , 3ου , 4ου , 5ου , 6ου , 7ου Σεμιναρίων Λαογραφίας και Βλάχικων Παραδοσιακών Χορών-Ημερίδων Πανελληνίων Ανταμωμάτων – Συμποσίων Ιστορίας, Λαογραφίας, Βλάχικης Παραδοσιακής Μουσικής και Χορών. Αδάμ Κ., (Επιμ.), εκδ. ΠΟΠΣ Βλάχων, Λάρισα.
- Αυδίκος, Γ.Ε. (1993), Η ταυτότητα της περιφέρειας στο μεσοπόλεμο. Το παράδειγμα της Ηπείρου, Καρδαμίτσας, Αθήνα.
- Αυδίκος, Γ.Ε. (2000), Πρέβεζα 1945-1990. Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης, Λαογραφική εξέταση, 2η Εκδ., Δήμος Πρέβεζας, Πρέβεζα.
- Αυδίκος, Γ.Ε. (2003), «Συρράκο: Οικονομική και κοινωνική διάχυση του ορεινού χώρου, Σχόλια σε ένα χειρόγραφο του μεσοπολέμου», στο π. Γεωγραφίες, τ. 5, Αφιέρωμα στην Ήπειρο, σελ.135-147.
- Αυδίκος, Γ.Ε. (2004), Πανηγύρια και Χορευτικοί όμιλοι: Βίωση και αναβίωση της παράδοσης, στο Τ., Χορευτικά Ετερόκλητα, Ε. Αυδίκος, Ρ. Λουτζάκη, Χρ. Παπακώστας, (Επιμ.), Αθήνα, σσ. 203-212.
- Γάτσιος, Δ. (2002), Κτηνοτρόφων άνοδος και κάθοδος, Ιωάννινα: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων/Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων.
- Γκαρτζονίκας, Η. (2005), Η ιδιαιτερότητα των χορών της περιοχής των χωριών Συρράκου και Καλαρρυτιών, στο Πρακτικά 1ου, 2ου , 3ου , 4ου , 5ου , 6ου , 7ου Σεμιναρίων Λαογραφίας και Βλάχικων Παραδοσιακών Χορών-Ημερίδων Πανελληνίων Ανταμωμάτων -Συμποσίων Ιστορίας, Λαογραφίας, Βλάχικης Παραδοσιακής Μουσικής και Χορών. Αδάμ Κ., (Επιμ.), εκδ. ΠΟΠΣ Βλάχων, Λάρισα.
- Γκαρτζονίκα-Κώτσικα, Ε. (2008), «Συρράκο: Η “δεύτερη ύπαρξη” του χωριού και του χορού», στο Μεράτζας, Χ. (Επιμ.), Πρακτικά Α΄ Επιστημονικού Συνεδρίου για τα Τζουμέρκα, Ο Τόπος, η Κοινωνία και ο Πολιτισμός. Διάρκειες και τομές. Ιωάννινα. Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Τζουμέρκων.

- Γκαρτζονίκα-Κώτσικα, Ε., (2010), Σύνδεσμος Συρρακιωτών Αθήνας 1932-2010. Προφορική Ανακοίνωση στην ημερίδα, Οι Σύνδεσμοι Συρρακιωτών, Πνευματικό Κέντρο Συρράκου, Συρράκο.
- Γκαρτζονίκα-Κώτσικα, Ε., (2014), «Συρράκο και Συρρακιώτες τη μεταπολεμική περίοδο: ανασυγκροτώντας την ταυτότητα», στο Ε.Γ. Αυδίκος- Σ. Νταλαούτης, (Επιμ.), Μελετώντας την παρουσία του Συρράκου στο χώρο και το χρόνο, Πρέβεζα. Δήμος Βόρειων Τζουμέρκων.
- Δήμας, Σ.Η., (1989), Ο παραδοσιακός χορός στο Συρράκο. Λαογραφική και Ανθρωπολογική προσέγγιση, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Δήμας, Σ.Η., (1992), Ο χορός στην κοινωνική ζωή της Ηπείρου. Επιδράσεις και εξελίξεις, Αθήνα.
- Δήμας, Σ.Η., (1993), Η χορευτική παράδοση της Ηπείρου, Αθήνα.
- Δήμας, Σ.Η., (2003), «Το μουσικοχορευτικό ρεπερτόριο του Συρράκου», εφ. Αντίλαλοι του Συρράκου, αρ.φυλ.,179, Ιωάννινα, σελ.2.
- Εφημερίδα, «Αντίλαλοι του Συρράκου», (2006), Αρ.Φυλ.204, Ιωάννινα.
- Δαμιανάκος, Σ., Ε. Ζακοπούλου, Χ. Κασσίμης, Β. Νιτσιάκος (1997), Εξουσία, Εργασία και Μνήμη σε τρία χωριά της Ηπείρου. Η τοπική δυναμική της επιβίωσης, Πλέθρον-ΕΚΚΕ, Αθήνα.
- Ζιώγας Ι., Μ. Μαγκλάρας, Ι. Μαντζίλας, Β. Μπέλλος, Η. Γκαρτζονίκας, (2004), Συρράκο: Πέτρα-Μνήμη-Φως, Τ. 1ος & 2ος, Συντονιστής: Αργύρης Γ., έκδ. Π. Κ. Συρράκου, Συρράκο.
- Ιντζεσίλογλου, Ν., (1999), Περί της Κατασκευής Συλλογικών Ταυτοτήτων. Το Παράδειγμα της Εθνικής Ταυτότητας, στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαρατού-Αλιπράντη Λ., Γερμανός Δ., Οικονόμου Θ. (Επιμ.), «Εμείς» και οι «άλλοι». Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα, ΕΚΚΕ-Τυπωθήτω, Αθήνα, σσ. 177-200.
- Καρατζένης, Δ. (1988), Η επανάσταση και καταστροφή Καλαρρυτών – Συρράκου, Ιούλιος 1821, Πίνακες Αγωνιστών. Ιωάννινα.
- Λαμπριδής, Ι., (1888), Ηπειρωτικά Μελετήματα, Μαλακασιακά, Μέρος Δεύτερον, Μέτσοβον και Σεράκου, Αθήναι.
- Μαγκλάρα, Μ., (2014), Γλωσσικός θάνατος. Η περίπτωση της βλάχικης ποικιλίας στο Συρράκο, στο Ε.Γ. Αυδίκος-Σ. Νταλαούτης (Επιμ.), Μελετώντας την παρουσία του Συρράκου στο χώρο και το χρόνο. Πρέβεζα. Δήμος Βόρειων Τζουμέρκων.
- Μερακλής, Μ., (1984), Ελληνική Λαογραφία-Κοινωνική Συγκρότηση, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα.
- Νιτσιάκος, Β., (1997), Η πολιτισμική πλευρά του «Βλάχικου Ζητήματος», στο, Λαογραφικά Ετερόκλητα, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, σσ. 122-128.
- Νιτσιάκος, Β., (2004), Παραδοσιακές κοινωνικές δομές, εκδ. Οδυσσέας Αθήνα.
- Νταλαούτης, Σ., (2005), Συρράκο-Τοπωνύμια. Ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο, Πρέβεζα .
- Νταλαούτης, Σ., (2009), Συρράκο: Η γλωσσική μας κληρονομιά. Αυτοέκδοση. Πρέβεζα.

- Ντούλιας, Χ., (2009), Η μουσική «αυτονομία» του Συρράκου, Τ.Ε.Ι. Ηπείρου Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής, Πτυχιακή Εργασία, <http://apothetirio.teiep.gr>, Πρόσβαση, 14/5/2016, 8:17.
- Παραδέλλης, Θ.,(1999), Ανθρωπολογία της μνήμης, στο, Διαδρομές και Τόποι της Μνήμης. Ιστορικές και Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις, Μπενεβίτσε Ρ.- Παραδέλλης Θ., (επιμ.), Αλεξάνδρεια, Αθήνα. σσ. 27-58.
- Roys, P.A., (2005), Η ανθρωπολογία του χορού, Μετάφραση, επιμέλεια, επίμετρο : Ζωγράφου Μ., Αθήνα.
- Σπηλιωτοπούλου, Κ., (2001), Εισάγοντας την Προφορική Ιστορία στην έρευνα των παραδοσιακών χορών, στο Ράφτης Α. (επιμ.), Χορός και Προφορική Ιστορία, πρακτικά 15ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Έρευνα του Χορού, Αθήνα, σσ. 222-231.
- Τσακηρίδη-Θεοφανίδη, Ο.,(1999), Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πολιτισμική Διαχείριση:Τάσεις Ομογενοποίησης και Διαφοροποίησης, στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαράτου-Αλιπράντη Λ., Γερμανός Δ., Οικονόμου Θ., (επιμ.), «Εμείς» και οι «άλλοι». Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα, ΕΚΚΕ-Τυπωθήτω, Αθήνα, σσ. 237-250.

Δισκογραφικές Εκδόσεις

- Η μουσική παράδοση του Συρράκου: 4 κασέτες (εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων).
- Παραδοσιακοί χοροί και τραγούδια του Συρράκου: Ψηφιακός δίσκος και έντυπο ένθετο (εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων – ΔΟΛΤ 2001, Επιμ. Ηλίας Γκαρτζονίκας).
- Στον πλάτανο στη Γκούρα: Τριπλό CD, (εκδ. Πνευματικό Κέντρο Κοινότητας Συρράκου 2004).
- Χοροστάσι στο Συρράκο: Μουσικό CD, (εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Πρέβεζας 2010).
- Τραγούδια του Συρράκου / καταγραφή γυναικείας ομάδας παραδοσιακού τραγουδιού Ιωαννίνων 2007 (2cd+βιβλίο), Επιμ. Γιωργος Μπέλλος.
- Πέτρος Μόκας: Μουσικό CD, Ζωντανή ηχογράφιση στο Συρράκο, Ιωάννινα 2010.

Υποσημειώσεις:

[1] Η βλάχικη γλώσσα είναι μια νεο-λατινική γλώσσα της Βαλκανικής. Σημαντικό μέρος του λεξιλογίου της, καθώς και του γραμματικού και συντακτικού μηχανισμού της συμπίπτει με τους αντίστοιχους των άλλων γλωσσών της Ευρώπης που προέρχονται από τη λατινική, όπως για παράδειγμα της Ιταλικής, της Γαλλικής και της Ισπανικής. Σήμερα, η βλάχικη γλώσσα χρησιμοποιείται από τις ηλικίες των 60 ετών και πάνω, ενώ παρατηρείται σταδιακή αποδυνάμωση της γνώσης και της χρήσης της στις μικρότερες ηλικίες (Μαγκλάρα, 2014).

[2] Η μεγάλη ανάπτυξη των ορεινών κοινοτήτων της Ηπείρου κατά τη διάρκεια του 18ου και 19ου αιώνα, βασίστηκε στις δυνατότητες που τους παρείχε μια μακροχρόνια κοινοτική αυτονομία, στο πλαίσιο του καθεστώτος προνομίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων αγροτο-ποιμνικών, βιοτεχνικών και εμπορευματικών που απαιτούσαν έντονη γεωγραφική κινητικότητα (Δαμιανάκος Σ., Ζακοπούλου Ε., Κασσίμης Χ., Νιτσιάκος Β., 1997: 133).

[3] Διάφοροι παράγοντες επέδρασαν σταδιακά οδηγώντας σε κρίση τις ορεινές κοινότητες,

όπως η βιομηχανική επανάσταση αρχικά που έπληξε τη βιοτεχνία, η ανάπτυξη των μεταφορών, η έλλειψη οδικών αξόνων κ.ά., ενώ με την αλλαγή που επήλθε στις κοινότητες μετά την ένταξή τους στον εθνικό κορμό, όπως ήταν η περιχαράκωση των κοινοτικών εδαφών και αργότερα η απαλλοτρίωση μεγάλων πεδινών εκτάσεων για την αποκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής, η κατάσταση επιδεινώθηκε και η οικονομική κατάρρευση ολοκληρώθηκε με τους τελευταίους πολέμους (Αυδίκος, 2000: 282-283· Δαμιανάκος Σ., Ζακοπούλου Ε., Κασσίμης Χ., Νιτσιάκος Β., 1997: 164-165).

[4] Μια εφημερίδα της εποχής γράφει «Συρράκο –δύο κάτοικοι- Ένας τόπος με πλούσια ιστορία και άθικτη μέχρι σήμερα τη φυσιογνωμία του, κινδυνεύει να μετατραπεί... σε νεκρή πολιτεία. Με λίγους κατοίκους το καλοκαίρι και με δύο φύλακες το χειμώνα ζει εκεί πάνω στα βουνά της Πίνδου ..», το παράθεμα είναι από το συλλογικό τόμο Ζιώγας Ι., Μαγκκλάρας Μ., Μαντζίλας Ι., Μπέλλος Β., Γκαρτζονίκας Η., 2004: 205, όπου υπάρχουν και περισσότερα στοιχεία για την ιστορία του Συρράκου.

[5] Πολλές πληροφορίες για την ιστορία του Συρράκου υπάρχουν στα: Ζιώγας Ι., Μαγκκλάρας Μ., Μαντζίλας Ι., Μπέλλος Β., Γκαρτζονίκας Η., (2004), Συρράκο: Πέτρα-Μνήμη-Φως 1ος & 2ος τ.· Αυδίκος, Γ.Ε. (2003), Συρράκο: Οικονομική και κοινωνική διάχυση του ορεινού χώρου, Σχόλια σε ένα χειρόγραφο του μεσοπολέμου, Πρακτικά Συνεδρίου, (2014), Μελετώντας την παρουσία του Συρράκου στο χώρο και το χρόνο· Νταλαούτης, Σ. (2005), Συρράκο-Τοπωνύμια. Ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο, καθώς και σε αρκετές δημοσιεύσεις στην εφημερίδα των Συρρακιωτών Αντίλαοι του Συρράκου.

[6] Δυστυχώς το 2015 ο ένας πλάτανος της πλατείας «αρρώστησε» και άρχισε να σαπίζει εσωτερικά με αποτέλεσμα να κοπεί.

[7] Τα τελευταία χρόνια δεν πραγματοποιούνται τα πανηγύρια των Αγ. Αποστόλων και του Προφήτη Ηλία.

[8] Ενδεικτική επίσης της ταύτισης των Συρρακιωτών με τον Γεροδήμο είναι και η απόφαση του κοινοτικού συμβουλίου του Συρράκου, επί προεδρίας Γιάννη Αργύρη, να δεσμεύσει τον Κώστα Γεροδήμο με ειδικό συμβόλαιο, ώστε να εξασφαλίσει τη συμμετοχή του στα πανηγύρια του χωριού και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις των Συνδέσμων Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Φιλιππιάδας και Κάμπου.

[9] Ο Γιάννης Κώστας ήταν αγωνιστής του 1821 από το γειτονικό χωριό Κράψι της περιοχής των Τζουμέρκων και συμμετείχε στην επανάσταση του Συρράκου και των Καλαρρυτών κατά των Τούρκων με τον Ιωάννη Κωλέττη, που κατέληξε στην καταστροφή των δύο χωριών (Καρατζένης, 1988).

[10] Η ύπαρξη μιας κοινής και μακρόχρονης παράδοσης όχι μόνο εκφράζει και επιβεβαιώνει την ύπαρξη μιας συλλογικής ταυτότητας, αλλά ενισχύει και τη συγκρότησή της παρά τις βραδείες ή ταχείες μεταβολές που συμβαίνουν στο περιεχόμενο αυτής της παράδοσης στις διάφορες ιστορικές φάσεις (Ιντζεσίλογλου, 1999: 179).

[11] Για τη σχέση αλληλοτροφοδότησης ανάμεσα στους χορευτικούς ομίλους και τα πανηγύρια, από την «αναβίωση της παράδοσης στη βίωσή της», βλ. Αυδίκος (2004: 210).

[12] Στις δημόσιες χορευτικές εκδηλώσεις η επιβεβαίωση του πλούτου και του κοινωνικού γοήτρου γίνεται με πρακτικές που σχετίζονται, μεταξύ άλλων, και με το φιλοδώρημα προς τους οργανοπαίκτες.

[13] Όλες οι φωτογραφίες της εργασίας αναδημοσιεύονται από το Ζιώγας Ι., Μαγκκλάρας Μ., Μαντζίλας Ι., Μπέλλος Β., Γκαρτζονίκας, Η. (2004), Συρράκο Πέτρα-Μνήμη- Φως.

[14] Η συγκεκριμένη φωτογραφία αναδημοσιεύεται από το βιβλίο του Δήμα (1992: 38).

[15] Για παράδειγμα, τον Μάιο του 2006, πραγματοποιήθηκε στο Συρράκο ημερίδα με θέμα

«Οικιστική Διαχείριση Παραδοσιακών Οικισμών», ενώ οι Συρρακιώτες συμμετέχουν και σε φόρουμ για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού που διοργανώνουν διάφοροι φορείς, όπως το 1ο Πανερωπαϊκό Αγροτουριστικό Φόρουμ που έγινε στα Γιάννενα τον Ιούνιο του 2006, κ.ά. Εφ. Αντίλαλοι του Συρράκου, 2006, αρ. φύλ. 204, σ.1 και 5.